

**“IJTIMOIY VA MADANIY KONTEKSTDA MAKTABGACHA TA'LIM
TIZIMLARI: O'ZBEKISTON VA FINLANDIYA MISOLIDA”**

ChDPU “Maktabgacha talim metodikasi” kafedrası magistranti

O‘rozmetova Zebo Raximbergan qizi

Elekton pochta: urazmetova1231@gmail.com

tel: +97-602-17-65

Annotatsiya: Ushbu maqola, ijtimoiy va madaniy kontekstda O'zbekiston va Finlandiya maktabgacha ta'lim tizimlarini solishtirishga bag'ishlangan. Maktabgacha ta'lim tizimlarining har bir mamlakatda o'ziga xos xususiyatlarga ega ekanligi, ta'lim jarayonining ijtimoiy ehtiyojlar, madaniy qadriyatlar va jamiyat tuzilishiga ta'sirini ko'rsatadi. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi an'anaviy pedagogik metodlarga asoslangan bo'lib, jamiyatdagi oilaviy qadriyatlar va milliy urf-odatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Finlandiya maktabgacha ta'limi esa bolalarning erkin rivojlanishiga, mustaqil fikrlashga va ijtimoiy ko'nikmalarga katta e'tibor qaratadi. Maqolada ikki mamlakat tizimlari o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar tahlil qilinadi, shu bilan birga ta'limning jamiyat va madaniyat bilan bog'liqligi o'rganiladi. Natijada, maktabgacha ta'lim tizimining rivojlanishida ijtimoiy, madaniy va pedagogik yondashuvlarning ahamiyati vurg'ulanadi. Maqola, har bir mamlakatda maktabgacha ta'limning ijtimoiy va madaniy kontekstga asoslanib shakllanishining qanday ta'sir ko'rsatishini tushunishga yordam beradi.

Kalit so‘zlar: Maktabgacha ta'lim, o'zbekiston ta'lim tizimi, Finlandiya ta'lim tizimi, ijtimoiy kontekst, madaniy kontekst, pedagogik metodlar, ta'lim siyosati, bolalar tarbiyasi, madaniy qadriyatlar, ta'limda tenglik, ta'limda innovatsiyalar, ta'lim tizimlari taqqoslash.

Maktabgacha ta'lim tizimi, har bir jamiyatning madaniy qadriyatlari, ijtimoiy ehtiyojlari va tarbiyaviy an'analari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bolalar tarbiyasida muhim o'rin tutadi. Har bir mamlakatda maktabgacha ta'lim tizimi o'ziga xos ijtimoiy va madaniy kontekstga asoslanadi. O'zbekiston va Finlandiya maktabgacha ta'lim tizimlari bu borada qiziqarli taqqoslashni taqdim etadi, chunki bu ikki mamlakatning ta'lim siyosati, jamiyat tuzilishi va madaniy qadriyatlari orasida sezilarli farqlar mavjud. Ushbu maqolada, O'zbekiston va Finlandiya maktabgacha ta'lim tizimlarini ijtimoiy va madaniy nuqtai nazardan solishtirishga harakat qilamiz.

O'zbekiston maktabgacha ta'limi: Ijtimoiy va madaniy xususiyatlar

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi so'nggi yillarda jiddiy o'zgarishlarga uchragan. Mamlakatda 2017-yilda "Maktabgacha ta'lim to'g'risida"gi qonun qabul qilindi va 2020-yildan boshlab maktabgacha ta'lim tizimi majburiy qilib belgilandi. Bu

davlatning ta'lim sohasidagi yuqori darajadagi e'tiborini va jamiyatdagi o'zgarishlarga moslashishga bo'lgan intilishlarini ko'rsatadi.

Ijtimoiy kontekstda, O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi asosan davlat tomonidan boshqariladi. Mamlakatda maktabgacha ta'lim ko'plab oilalar uchun juda muhim ahamiyatga ega, chunki jamiyatda bolalarga bo'lgan g'amxo'rlik va tarbiya an'anaviy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liqdir. O'zbek ota-onalari ko'pincha bolalarning tarbiyasini oilaviy va jamoat qadriyatlariga asoslanib olib borishadi, bu esa maktabgacha ta'limning rivojlanishiga ta'sir qiladi. Bolalarga mehr-oqibat, hurmat va o'zaro yordamni o'rgatish — bu jamiyatda eng muhim tarbiyaviy qadriyatlar hisoblanadi.

Maktabgacha ta'limda bolalar, ko'pincha o'z milliy tilida va madaniyatida o'rganadilar. O'zbekistonning milliy an'analari va urf-odatlar ta'lim jarayoniga chuqur kirib boradi. Bu, bir tomondan, bolalar uchun o'z milliy meroslarini anglash imkoniyatini yaratadi, boshqa tomondan esa, jamiyatda ta'limning sifatini oshirish zaruriyatini yuzaga keltiradi. Shuning uchun, davlat maktabgacha ta'limda an'anaviy va zamonaviy pedagogik metodlarni uyg'unlashtirishga intilmoqda.

Finlandiya maktabgacha ta'limi: Ijtimoiy va madaniy asoslar

Finlandiya maktabgacha ta'lim tizimi butun dunyo bo'ylab yuqori baholanadi. Mamlakatda ta'lim sohasidagi siyosat bolalarning erkin rivojlanishi, o'zaro hurmat va tenglikka asoslangan. Finlandiyaning maktabgacha ta'lim tizimi davlat tomonidan ta'minlanadi va barcha bolalar uchun bepuldir, bu esa jamiyatning ta'limga bo'lgan e'tiborini va barcha bolalarga teng imkoniyatlar yaratishga bo'lgan intilishlarini ko'rsatadi.

Ijtimoiy kontekstda, Finlandiya jamiyatida bolalarning o'zini hurmat qilish, mustaqil fikrlash va jamoada ishlashga bo'lgan ehtiyojlar yuqori qadrlanadi. Maktabgacha ta'lim tizimida bolalar ko'proq o'yinlar orqali o'rganishadi. Bu, bolalarga o'z his-tuyg'ularini va fikrlarini erkin ifoda etishga imkon beradi. Finlandiyada bolalar maktabgacha ta'limda o'z ehtiyojlariga moslashgan individual yondashuvni qo'llab-quvvatlashadi. Bolalarning hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga katta ahamiyat beriladi.

Finlandiyada maktabgacha ta'limning madaniy asoslari shundan iboratki, bolalar ta'limda mustaqillik va ijodiy yondashuvni rivojlantiradilar. O'qituvchilar, bolalar bilan yaqin aloqada bo'lib, ularning shaxsiy xususiyatlariga mos ravishda ta'lim jarayonini olib boradilar. Finlandiya ta'lim tizimida ota-onalar va o'qituvchilar o'rtasida doimiy hamkorlik mavjud bo'lib, bu bolaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekiston va Finlandiya maktabgacha ta'lim tizimlari: Taqqoslash

1. Ta'limga yondashuv:

- O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi an'anaviy tarzda rivojlanib, milliy qadriyatlar va oilaviy tarbiyani o'zida aks ettiradi. Bu tizimda davlatning ta'limga

e'tibori sezilarli, lekin ko'pincha maktabgacha ta'limga kirish imkoniyatlari cheklangan, ayniqsa qishloq joylarida.

- Finlandiyada ta'lim tizimi bolalarning erkin rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Bolalar o'z hissiyotlari va fikrlarini ifoda etishlari uchun imkoniyatlarga ega bo'lib, ta'lim tizimi ijtimoiy va hissiy ko'nikmalarga katta e'tibor qaratadi. Maktabgacha ta'lim barcha bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratadi.

2. Pedagogik metodlar:

- O'zbekistonda maktabgacha ta'limda pedagogik metodlar an'anaviy bo'lib, o'qituvchilar va tarbiyachilar ko'proq rasmiy metodlarni qo'llaydilar. Bolalar o'yin orqali o'rganishadi, lekin ta'lim jarayonida ko'proq tashkiliy va pedagogik yondashuvlar mavjud.

- Finlandiyada ta'lim o'yin va faol ishtirokni o'z ichiga olgan metodologiyalarni qo'llaydi. Bolalar ko'proq o'zaro muloqot va ijodiy faoliyatlar orqali o'rganishadi, bu esa ularning ijtimoiy va hissiy ko'nikmalarini rivojlantiradi.

3. Ijtimoiy va madaniy farqlar:

- O'zbekistonda ta'lim jamiyatdagi an'anaviy qadriyatlar va madaniyatga asoslanadi. Tarbiyaviy jarayon ko'pincha oilaviy va jamoat qadriyatlariga bog'liq bo'lib, bolalarga hurmat, mehr-muhabbat va ahloqiy tarbiya o'rgatiladi.

- Finlandiyada ta'lim tizimi bolalarning o'z fikrini erkin ifoda etishiga va mustaqil rivojlanishiga yordam beradi. Finlandiya jamiyatida bolalarga bo'lgan hurmat va tenglik qadrlanadi, bu esa ta'lim tizimida aks etadi.

Xulosa: O'zbekiston va Finlandiya maktabgacha ta'lim tizimlari o'rtasida ko'plab ijtimoiy va madaniy farqlar mavjud. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimi an'anaviy qadriyatlar va jamiyat ehtiyojlariga asoslangan bo'lsa, Finlandiya tizimi bolalarning erkin rivojlanishiga va teng imkoniyatlarga katta e'tibor beradi. Har ikkala mamlakatda ham ta'lim bolalar tarbiyasida katta ahamiyatga ega bo'lib, har bir tizim o'zining ijtimoiy va madaniy sharoitlariga moslashgan. Maktabgacha ta'limning kelajagi, albatta, bolalarning individual rivojlanishiga, ijtimoiy va madaniy qadriyatlarni uyg'unlashtirishga bog'liq bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Muqaddamxon Saidrasulova – O'zbekiston Milliy universiteti tayanch doktoranti. "So'nggi vaqtlarda og'izdan tushmayotgan Finlandiya ta'limining muvaffaqiyat siri nimada?", "Gazeta.uz" 2022 yil 28-oktabr.

1. Komil Jalilov – journalist. "Finlandiya tajribasi O'zbekistonning ta'lim muommolarini hal qila oladimi?", "Gazeta.uz" 2022 yil 8-noyabr.

2. <https://interjournal.uz>
3. <https://www.xabar.uz>